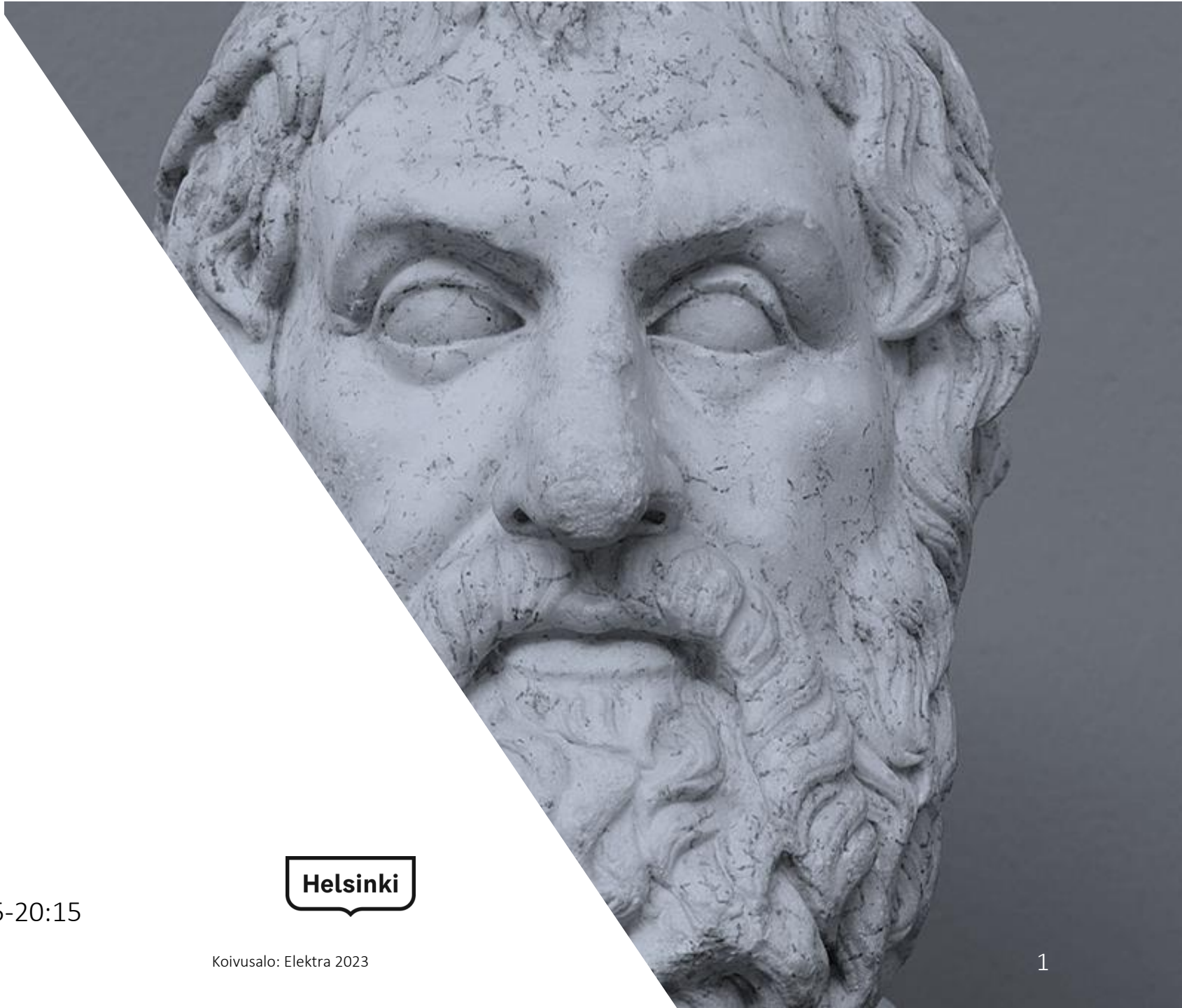


Elektra

Traaginen ajattelu II. Sofokles
Antiikin Kreikan klassikot osa III.

Helsingin työväenopiston luentokurssi
Syksy 2023: 5.9 – 14.11. Tiistaisin klo 18:45-20:15





Frederic Leighton: Elektra Agamemnonin haudalla 1869.

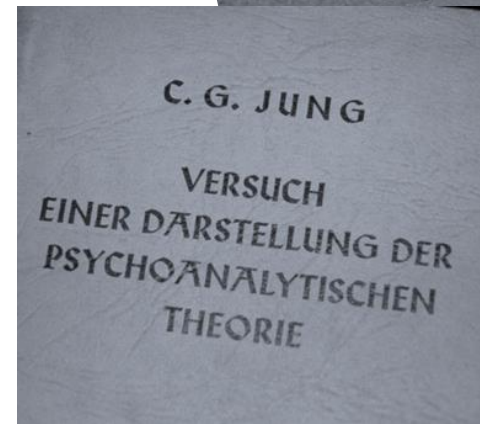
Ἡλέκτρα, Ēlektra

Agamemnonin ja Klymtnestran tytär, Oresteen sisar
Yhdessä kosto Oresteen kanssa äidille Agamemnonin murhasta
Doorilaisella murteella Elektra – alektros naimaton – lektros
aviovuode

Carl Gustav Jung (1875-1961)

'Versuch einer Darstellung der psychoanalytischen Theorie',

Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen, 1913



Elektrakompleksi 1913

"Vuosien mittaan pojassa konflikti kehitty maskuliinisemmassa ja siksi tyypillisemmässä muodossa, kun taas tytössä kehitty erityinen kiintymys isään ja vastaava mustasukkainen asenne äitiä kohtaan.

Tätä kompleksia voisi siten kutsua Elektrakompleksiksi. Sillä kuten hyvin tiedetään, Elektra kosti äidilleen Klytaimnestralle miehensä murhan, mikä ryösti Elektralta hänen rakkaan isänsä."

Freud ei hyväksynyt: Ainoastaan pojassa kohtalokas yhdistelmä rakkautta toiseen vanhempaan ja samanaikaisesta vihaa toiseen kilpailijanaan.



“Atreuksen aarrekammio.” Tholos hauta Mykenessä n. 1370–1250 eaa.

Atreuksen suvun kauhu tarina

Sukuruntsaa, veljesvihaa, kostoa, kannibalismia

Jatkuvaa hybristä, röyhkeyttä ja rajojen ylitystä

Atreus (Ατρεύς) = peloton, vailla (a-) pelko/kauhua (tréō)



Stesikhoros (n. 632–560/552 eaa.)

Oresteia (Ὀρεστεΐα) (n. 560-540 eaa.)

Stesikhoroksen lyyrinen runoelma

Säilynyt vain fragmentteja





William-Adolphe Bouguereau: Oresteia raivotarten jahtaamana (1862)

Aiskhyloksen Oresteia -trilogia

Agamemnon, Hautuhrintuojat ja Eumenidit.

Satyyrinäytelmä Proteus. Kadonnut

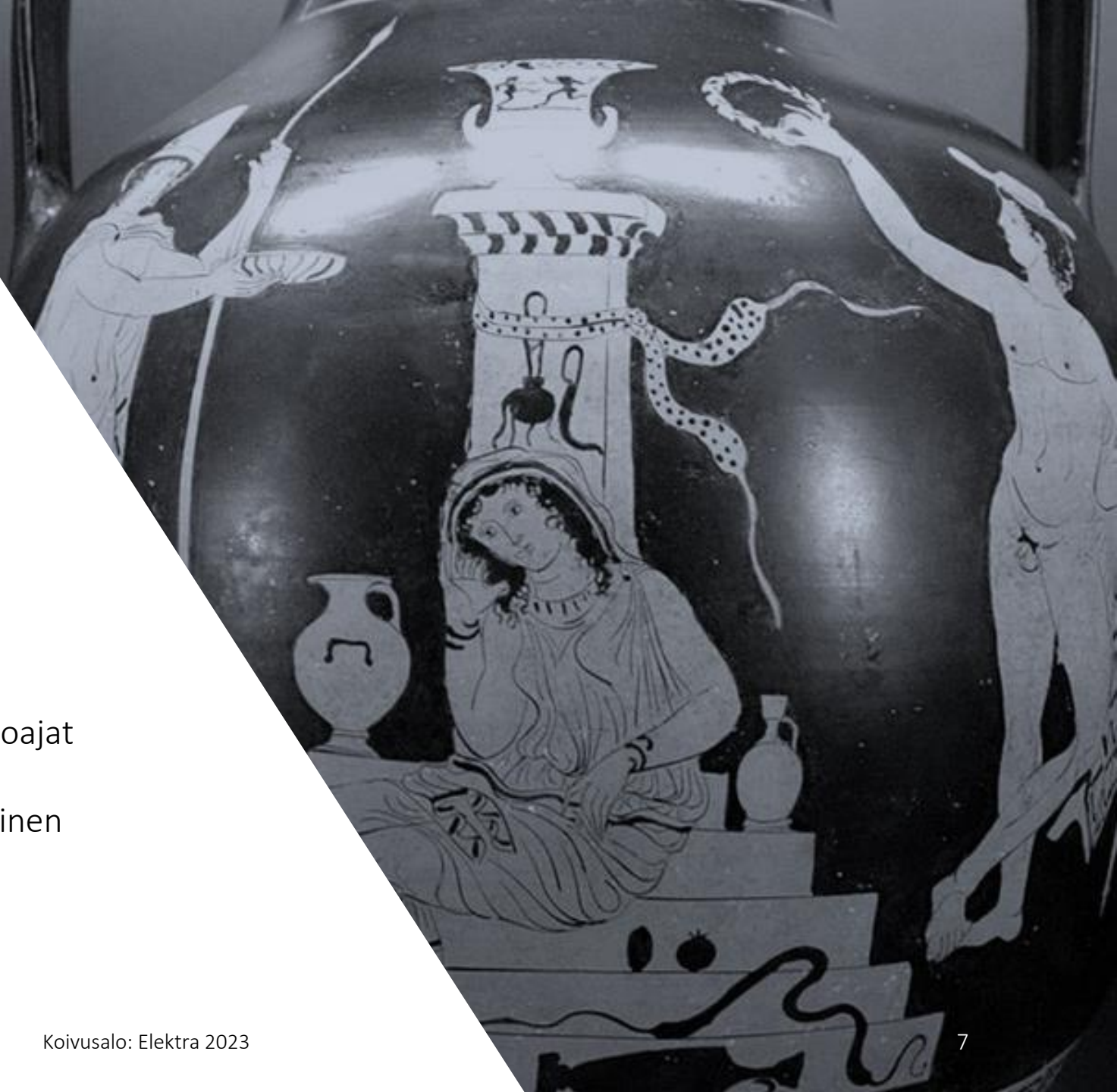
Ensi esitys Ateenan Dionysos-teatterissa 458 eaa.

Orestes; Hermes ja Elektra Agamnonin haudalla 380–370 eaa.

(Χοηφόροι, Choēphóroi)

Erityisesti hautauhrin tuoajat tai vain uhraajat, tarjoajat

Elektran ja Oresteen tapaaminen ja äidin tappaminen



Orestes, Elektra ja Pylades. Punakuviotekniikka n. 330 eaa.

Euripideksen Elektra 422-413

Tutkijoiden kiista kumpi varhaisempi Sofokleen vain Euripideen

Luultavimmin Euripideksen

Tapahtuu argoslaisella maatilalla, jonne Elektra naitettu



Voltairein Oreste 1750.



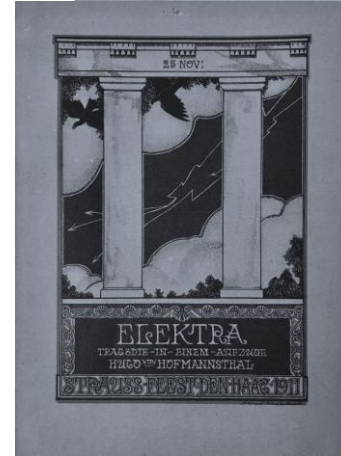
Sofokleen Elektran uusi versio

"En suinkaan kopioinut Sofokleen Elektraa, kaukana siitä, otin siitä niin paljon kuin pystyin, kaiken sen hengen ja sisällön [...] kaikki on peräisin kreikkalaisesta tragediasta."

Kirje Mainen kreivittärelle.

Hugo von Hofmannsthal (1874–1929),

Elektra 1903



Hugo von Hofmannsthalin versio Sofokleen Elektrasta

Keskittyy vielä enemmän Elektraan ja tämän kostonhimoon

Loppuu Elektran ekstaattiseen tanssiin, jonka päätteeksi putoaa itse kuolleena maahan.

Richard Straussin ooppera 1909

Strauss näki Hofmannsthalin version Berliinissä 1905

Ekspressionistinen ooppera

Lyhensi tekstiä librettoon noin kolmanneksella



ELEKTRA
RICHARD STRAUSS

Míkis Theodorákis (1925–2021),

Elektra ooppera 1992-3

Spyros Evangelatosin libretto, joka perustuu
K. Yorgousopoulosin käännökselle Sofokleen tragediasta
Ensi-ilta Luxembourgiissa 1995





Elektra elokuva 1962

Myös Mikis Theodorákiksen musiikki

Ohjaaja: Michael Cacoyannis.

Irene Papas Elektrana

Perustuu enemmän Euripideksen Elektraan kuitenkin kohtauksia ja tunnelmia juuri Sofokleen Elektrasta

Miklos Jancso:
Szerelmem, Elektra
1974

Elektra, rakkaani 1974

Unkarilaisen Miklós Jancsón elokuva

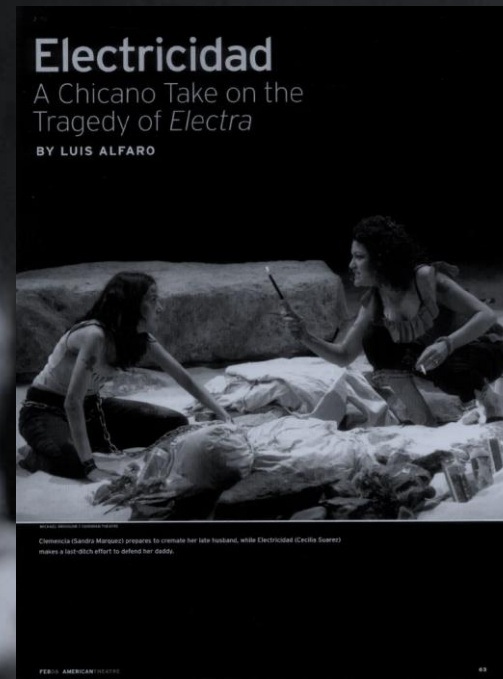
Pitkät laajakuva otot

Aigisthatoksen kukistaminen kansannousun kautta



Electricidad (2003)

Luis Alfaron (1963–) moderni versio:
'A Chicano Take on the Tragedy of Electra'
Los Angelesin jengiväkivallan näyttämöllä



Sofokles: Neljä näytelmää. Teos 2018.

SOFO KLES

§ § T R A A K H I I N N E I D O T
§ § § § § § § § A I A S ~ ~ ~ ~
§ § § § § F I L O K T E T E S ~
§ § § § § § E L E K T R A ~ ~

TUA KORHONEN • TOMMI NUOPPONEN

~ TEOS ~

Suomennos 2019

Sofokles: Elektra. Suomentanut Vesa Vahtikari.
Esittely Vesa Vahtikari: Surun morsian.

Elektra

Mykenen
leijonaportti n.
12000 eaa.

Näyttämö

Mykenen palatsin edusta

Aamu

Vanha mies ja kaksi nuorukaista saapuu

Prologi

Pedagogi saattamassa lasta kouluun . N. 300 eaa.



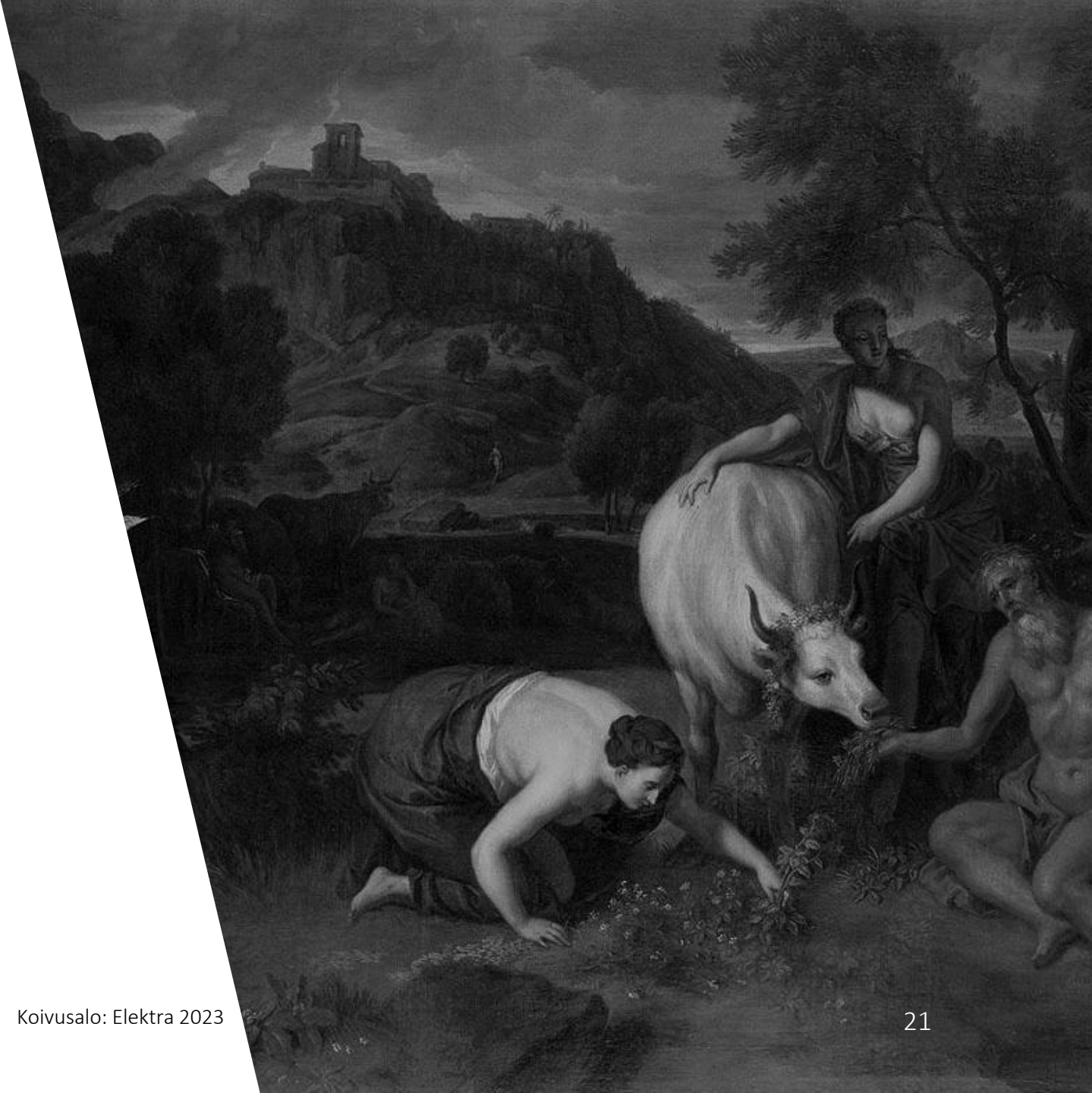
Pedagogi / Paidagōgos

Oi Troijassa sotapäällikkönä (stratēgēsantos)
olleen Agamemnonin poika,
tässä on kauan ikävöimäsi paikka.
Nyt voit vihdoinkin katsella kaipuusi kohdetta.
Tässä on muinainen Argos.

Victor Honoré Janssens: Ion isänsä tunnistamana. 1600 –luku.

Maisema

Tuossa on paarman hulluksi ajaman
Inakhoksen tyttären lehto,
tuolla susia surmaavan Apollon-jumalan aukio
ja siitä vasempaan on kuuluisa Heran temppeli.





Niccolò Monti (1780-1864): Agamemnonin murha

Mykenen palatsi

Ja tässä paikassa johon olemme tulleet
näet kullasta rikkaan Mykenen
ja tuossa murhista rikkaan Pelopsin talon.



Kostoon kasvattaja

Sieltä minä otin sinut kerran huostaani,
isäsi murhan jälkeen, omalta siskoltasi,
kannoin turvaan ja varjelin.
Kasvatin sinut tähän ikään, jotta voisit kostaa (timōron)
isäsi murhan.

Tekojen aika

Nyt, Orestes, ja sinä Pylades, Oresteen rakkain ystävä,
meidän on mietittävä kiireesti, mitä pitää tehdä.
Sillä aurinko saa pian loistollaan aamunkoin
ja kirkkaan lintujen laulun alkamaan
ja tähtien musta yö häipyy jo.
Ryhtykäämme heti neuvonpitoon,
ennen kuin ihmiset tulevat ulos taloistaan.
Nyt ei ole oikea hetki (kairos) empimiselle, vaan tekojen aika.



Jean Louis Théodore Géricault: Harmaa hevonen. 1812. Beaux-Arts de Rouen



Hyväsyntyinen hevonen

Oi rakkain mies ja palvelija (prospolos)
Ja osoitat selvästi uskollisuutesi sukuani kohtaan
- kuin hyväsyntyinen hevonen (hippos eugenēs)
joka ei vanhanakaan menetä urheuttaan hirveissä (deinos)
vaaroissa,
Vaan nostaa korvansa pystyyn –
niin myös sinä rohkaiset meitä ja ensimmäisenä tuet meitä.

Apollon ennustus

Kun minä menin oraakkeli Pythian luokse,
oppiakseni miten voisin kostaa isäni murhaajille,
sain Foibokselta-vastauksen, jonka saat nyt kuulla.
Minun on omakätisesti suoritettava oikeutettu surma,
ansan(doloisi) avulla, ilman kilpien ja armeijan apua.



Juoni I

Pedagogi sisään palatsiin, ei enää tunnisteta

”Sano, että olet saapunut Fokiksesta
[...] Ilmoita heille ja vanho vielä valasi,
että Orestes on kuollut onnettomuudessa
suistuttuaan ulos vaunuistaan Python kisoissa
ja pyörityään maassa. Olkoon tämä sinun tarinasi (muthos) heille.



Juoni II

Me puolestamme teemme, kuten jumala kehotti.
Ensin seppelöimme isäni haudan hienoin hiuskiehkuroin
ja suoritamme juomauhrin ja palaamme sitten takaisin.
Kannamme omin käsin sitä pronssista pakotettua uurnaa,
jonka sinäkin hyvin tiedät ja joka on nyt piilotettuna.
Näin voimme huiputtaa heitä tarinallamme
ja tuoda heille mieluisan viestin,
että minun ruumiini olisi jo poltettu tuhkaksi.



Hyötyä tuova sana ei ole pahaksi

Mitä haittaa voisi olla siitä, että minun sanotaan kuolleen,
mutta pelastun teoillani ja saavutan mainetta (kleos).

Sillä mikään sanottu (rhēma), jos se tuo hyötyä (kerdei), ei ole pahaksi.

O
len nähnyt, kuinka moni jo kuolleeksi julistettu
viisas onkin palannut kotiinsa,
ja saanut vielä enemmän kunniaa.

Niin minäkin vielä tämän huhun kautta
nousen kuolleista ja loistan tähden lailla vihollisteni silmiin



Oikea ajoitus/hetki (kairos)

Mekin menemme, sillä Ihmisten tekojen suurin johtaja on oikea ajoitus (kairos).



Elektra astuu ulos palatsista

Oi pyhä valo (faos)
ja koko maan piirin kattava ilma
Miten monet valituslauluni oletkaan kuullut,
miten monesti oletkaan todistanut ,
kuinka olen raastanut rintani verille,
ennen kuin synkkä yö on päättynyt.

National Theatre of Greece - Thanos
Papakonstantinou: Electra 2018. Foto:
Elina Giouanli.

Valituslaulut

Miten monet valituslauluni (thrēnōn) oletkaan kuullut,
miten monesti oletkaan todistanut

kuinka olen raastanut rintani verille,
ennen kuin synkkä yö on päättynyt.





Kallon halkaisu

Myös vihattu vuoteeni on saanut todistaa
koko yön kestäneet valitukseni
tässä viheliäisessä talossa, missä valitan kovaonnista isääni,
jolle murhaava verenhimoinen Ares
ei suonut kunniaa kuolla vieraalla maalla,
vaan äitini ja hänen vuodekumppaninsa
Aigisthos halkaisivat yhdessä hänen kallonsa
verisesti kirveellä, kuin puunhakkaajat puun



Lakkaamaton suru

Eikä kukaan muu kuin yksin minä
tunne sääliä (oiktos) tätä taloa kohtaan.
Isä, kuolit niin häpeällisesti ja säälittävästi.

Niin kauan kuin vain voin nähdä
tähtien loistavat säteet tai päivän valon,
en milloinkaan lakkaa toistamasta
surulauluja ja vihattuja valitusvirsiä.

Elizabeth Jane Gardner (1837–1922):
Filomena ja Prokne

Satakielen suru

En! Vaan julistan suruani valittavalla äänellä
täällä isäni talon porttien pielessä
kuin lapsensa menettänyt satakieli

[Myytti Tereuksesta ja sisarista Filomenasta ja Proknesta.
Tereus harjalinnuksi, Filomena pääskyeksi ja Prokne satakieleksi,
joka valittaa surmaamansa poikaansa Itysta.





Jan Brueghel vanhempi (1568–1625) Juno alamaailmassa.

Alamaailman jumalat

Oi Haadeksen ja Persefoneen talo,
oi maanalainen Hermes ja mahtava Kirous.

Oi Raivottaret, jumalten pyhät tyttäret,
Jotka puolustatte epäoikeudenmukaisesti kuolleita
ja niitä, joiden vuode on viety (hupokleptomenuus)

Tulkaa ja auttakaa!

Kostakaa isäni murha

Lähetäkää veljeni luokseni.

Minulla ei ole enää voimia
kestää tätä murheen painavaa taakkaa.

Parodos
(121-250)



Kuoro saapuu

Mykeneläiset ylhäissyntyiset naiset

*Oi lapsi, Elektra,
lapsi kurjimman (dystanotatas) äidin,
Miksi yhä riudut lakkaamattomassa valituksessa (oimōgē)*



Antakaa mun valittaa

Oi ylhäissyntyiset naiset,
olette tulleet rohkaisemaan minua vaivoissani.
Tiedän ja ymmärrän sen, enkä hyljeksi sanojanne,
mutta en aio lopettaa,
vaan jatkan isäni onnettoman kohtalon valittamista.

Suhtautukaa suopeasti ystävälliseen pyyntööni
ja antakaa minun olla surusta tolaltani.
Aijaijai, anelen teitä.



Satakeli (*Luscinia luscinia*) Kuva: Heikki Nikki.

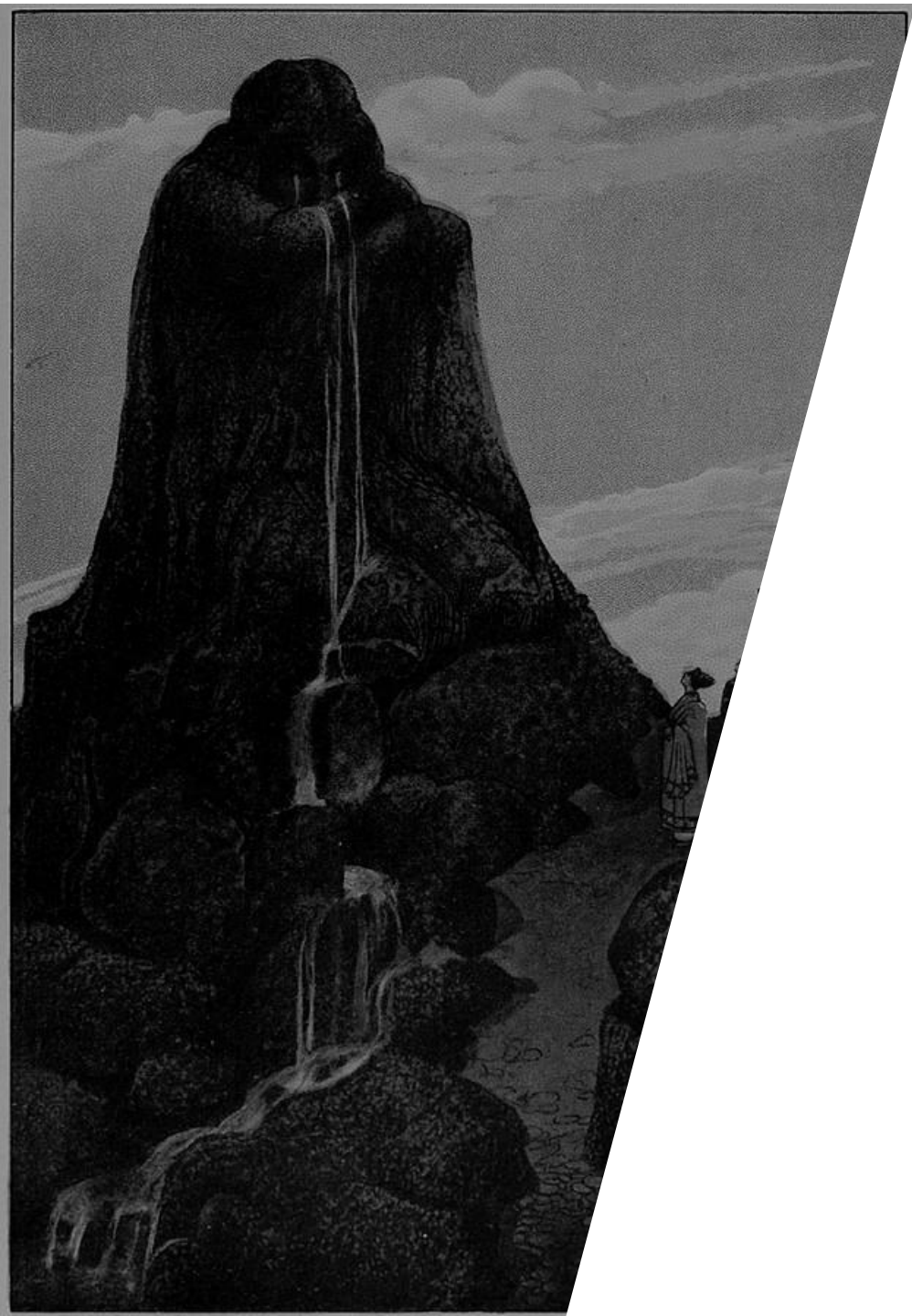
Surun lintu

Säälittävä (oiktros) on lapsi,
joka unohtaa surkeasti menneet siittäjänsä!

Minulle mieluisin on se lintu,
joka lakkaamatta valittaa Itystä, Itystä,
surusta suunniltaan oleva satakieli, Zeun
sanansaattaja.

Nioben suru

Ja sinua, kaikkein onnettomin Niobe,
minä pidän jumalaisena, sillä sinä saat
kyynelehtiä kivisessä haudassasi ikuisesti.



Oresteen odotus

Niin, minä odotan häntä lakkaamatta, lapsetonta (ateknos), naimatonta surkeudessa kuljen kyynelissä kylpien ja ikuisen pahan kohtalon kuormaa kantaen.

Mutta hän on unohtanut,
mitä on kärsinyt ja oppinut.

Saan häneltä vain pettäviä (apataō) viestejä.

Aina muka kaipaa (pothei) tänne, kaipaa
mutta ei päätä ilmaantua.



Kuihdun pois (katatakomai)

Elämäni paras osa on jo kulunut toivottomuudessa (anelpistos)
enkä jaksakaan enää.

Kuihdun pois ilman lapsia,
ilman rakasta suojelevaa miestä

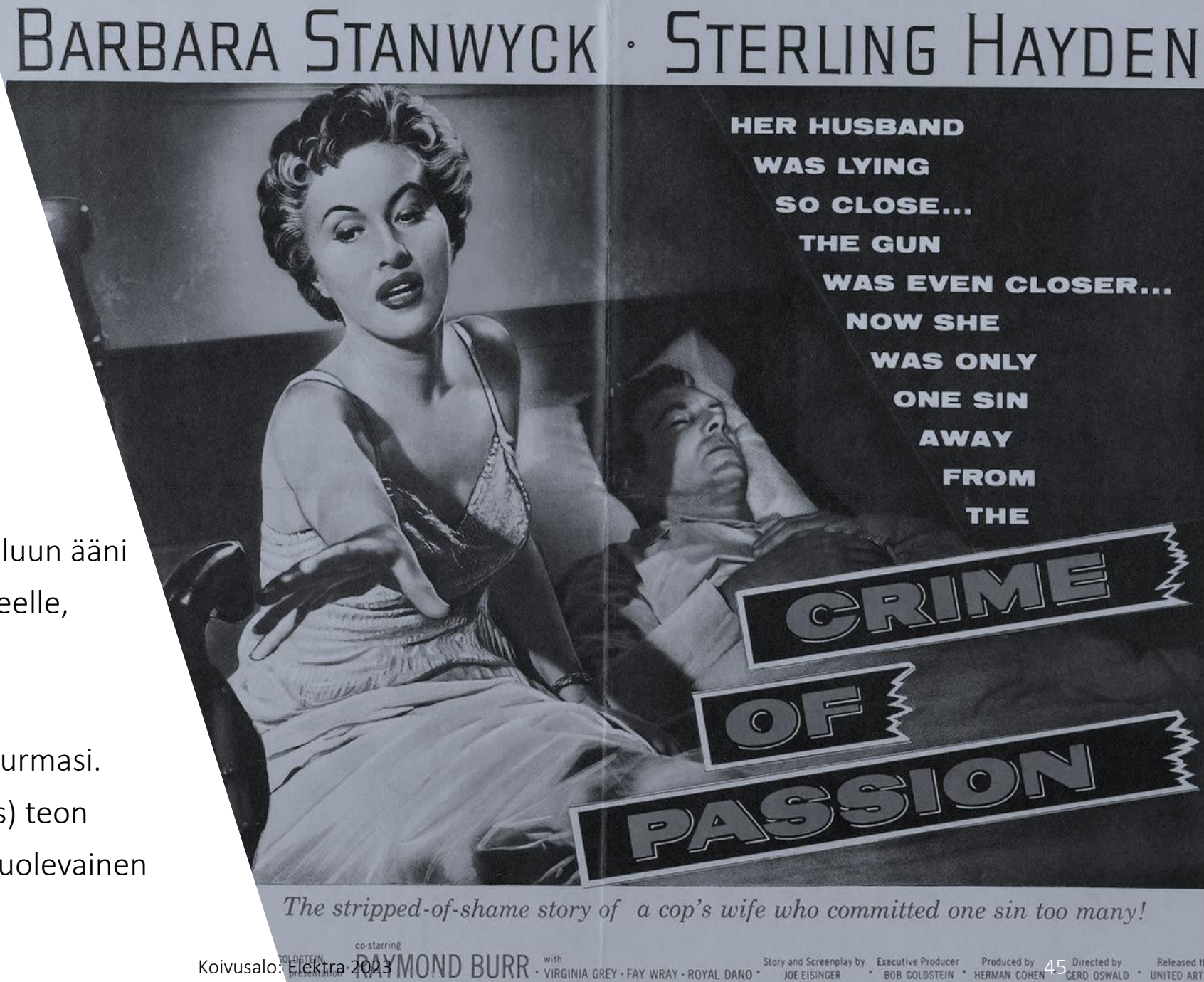
Tuhkimo

Vaan jonkin vieraan käskyläisen lailla
toimin taloudenhoitajana oman isäni kamareissa,
Häpeällisissä rievuissa seison tyhjien pöytien ääressä.

Intohimorikos

Kuoro: Murheellinen (oiktra) oli kotiinpaluun ääni ja murheellinen hänen käydessään vuoteelle, kun vaskinen kirves iski häneen

Kavaluus (dolos) kehotti ja kiima (eros) surmasi. Kaksi hirveää synnyttivät hirveän (deinos) teon - olipa toteuttaja sitten joku jumala tai kuolevainen



Khrysothemis saapuu

Mitä sinä siskoni olet tullut
taas tänne palatsin ulkopuolelle julistamaan?
Etkö ole pitkässäkään ajassa (kronos)
oppinut lopettamaan tyhjän uhmasi (thumō)
turhaa suosimista.



Electra (Kristin Scott Thomas) and Chrysothemis (Liz White)



Sisaruusriita

CH: Olkoonkin, että oikeudenmukaisin tie ei ole se, mitä suosittelen, vaan se, jonka sinä olet valinnut. Jos kuitenkin aikoo elää vapaana, on kaikessa toteltava vallanpitäjiä

On hirveää, että olet niin suuren isän lapsi,
Mutta jätät silti hänet huomiotta ja välität vain äidistäsi.

Kaikki sinun nuhteesi minulle ovat äitisi sanoja,
sinulla ei ole yhtään omaa ajatusta.

Sinun on valittava jompikumpi, joko hylkää harkinnan,
Tai olet harkitsevainen, mutta unohdat rakkaasi.

Electra
dir. Kevin Moriarty
photos: Karen Almond

Minne olet menossa?

KH: En siis saa taivuteltua sinua puolelleni.

E: Et todellakaan saa! Niin vähämielinen en halua koskaan olla.

K: No sitten jatkan matkaani sinne, mihin minut on lähetetty.

E: Minne sinä sitten olet menossa? Kenelle kannat näitä uhrilahjoja?

K: Äiti lähetti minut kaatamaan juomauhreja isän haudalle
Mitä oikein sanot, kaikkein pahimmalle vihollisellen?

KH: Jonka hän itse tappoi. Sitäkö tahdot sanoa?

E: Kuka hänen ystävistään taivutteli hänet tähän? Kuka neuvoi häntä?

KH: Luulen, että se johtui jostain öisestä painajaisesta.





Agamemnon valtikkansa kanssa 410-400 eaa.

Klytaimnestran uni

Kerrotaan hänen nähneen unen,
että meidän isämme oli palannut päivänvaloon
ja että he elivät taas avioliitossa.
Sitten isämme istutti kotilieden ääreen vanhan valtikkansa,
jota Aigisthos nyt käyttää,
ja siitä kasvoi tuuhea oksa,
joka jätti varjoonsa koko Mykenen maan.

1. stasimon
seisontalaulu (472-515)

National Theatre of
Greece - Thanos
Papakonstantinou:
Electra 2018. Foto: Elina
Giounanli.

Oikeus on tulossa

Jos en ole aivan järjiltäni (parafrōn) oleva ennustaja tai täysin viisaita ajatuksia vailla, niin ennustan, että Oikeus (Dika), joka on antanut merkin, on tulossa, käsissään oikeudenmukainen voima.

Hän on tulossa, lapseni, aivan pian.



Äiti saapuu

Näyttää siltä, että pyöriskelet (strephei) taas täällä vapaana,

Kun Aígisthos ei ole paikalla. Hän ei tavallisesti
anna sinun tulla ulos ovista häpäisemään perhettäsi.

Nyt kun hän on poissa, et kavahda minua lainkaan,
vaikka olet monesti ja monelle ihmiselle sanonut,

että hallitsen (arkhō) julkeasti ja epäoikeudenmukaisesti
ja että loukkaan (kathubrizō) sinua ja sinun asioitasi.

Minun käytökseni ei ole röyhkeää (hubrin), minä vain
sanon sinulle pahasti (kakos), kun olet ensin sanonut minulle pahasti.

Tappo oikeuden nimissä

Jankkaat jatkuvasti vain tätä yhtä asiaa, et mitään muuta, että minä murhasin isäsi, se olin minä, tiedän sen varsin hyvin, en sitä kiellä.

Oikeus (Dikē), otti hänet, en yksin minä, Oikeus, jota sinunkin olisi pitänyt avustaa, jos olisit sattunut olemaan järjissäsi (fronous).



Ifigeneian uhraus

Kuitenkin sinun isäsi, jota sinä aina vain valitat,
oli ainoa kreikkalainen, joka uhrasi jumalille sinun oman
verisaresi.

Hän, joka ei siskoasi siittäessään kärsinyt
samanlaisia tuskia kuin minä hänet synnyttäessäni.





Johann Heinrich Wilhelm Tischbein: Helena und Menelaos. 1816.

Menelaoksen lapset?

Entäpä, jos Agamemnon tapatti tyttäreni veljensä Menelaoksen vuoksi?

Eikö Menelaos silloin ole minulle hyvityksen velkaa?

Eikö Menelaoksella itselläänkin ole kaksi lasta,
eikö ennemminkin heidän olisi kuulunut kuolla?

Heidän vanhempiansa vuoksihan koko Troijan sotaretki sai alkunsa.

Vai oliko sinun tuhovimmainen isäsi lakannut kokonaan
rakastamasta lapsiani, mutta ei Menelaoksen lapsia?

Isän pahan teot

Eivätkö nämä olleetkin isän harkitsemattomia (aboulos) ja pahoja ajatuksia?

Siltä minusta näyttää, vaikka oletkin asiasta eri mieltä.

Myös kuollut sisaresi sanoisi niin, jos hän vain voisi saada äänen.

Minä ainakaan en tunne katumusta tehdyistä asioista.

Jos sinun mielestäsi olen väärässä, varmista ensin itse, että oma ajatuksesi (gnōmēn) on oikeutettu, ennen kuin syytät läheistäsi.



Michael Cacoyannis
Elektra 1962. Irene Papas Elektrana,

Elektran vastaus

Sanonpa sitten sanottavani. Myönnät siis surmanneesi isäni.
Mikä lausunto (logos) voisi olla vielä tätäkin häpeällisempi (aiskhiōn)
Toimitpa sitten oikeutetusti (dikaiōs) tai et? Osoitan sinulle,
että et surmannut isääni oikeutetusti, vaan sinut erehdytti
pahan miehen suostuttelu (peithō), jonka kanssa nyt yhdessä elät.



Uhraus Artemiksen pakottamana

Voit kysyä metsästäjätär Artemiilta, minkä rikoksen vuoksi hän pidätti tuulia Auliissa [...] Tämän vuoksi isäni, pakotettuna (biastheis) ja paljon vastusteltuaan (kantibas), viimein uhrasi hänet - ei todellakaan Menelaoksen vuoksi.

Ja vaikka hän, käytän nyt sinun sanojasi, olisikin tehnyt tämän halutessaan auttaa Menelaosta, olisiko se ollut syy sinulle tappaa hänet. Minkä ihmeen lain (nomos) nojalla?





Michael Cacoyannis
Elektra 1962. Irene Papas Elektrana,

Tekosyy (skēpsis)


Katso, ettet vain aseta samalla itsellesi onnettomuutta (pēma) ja tunnontuskia säätäessäsi kuolevaisille tuollaisen lain (nomos).

Sillä jos me surmaisimme surmaajat, sinä itse kuolisit ensimmäisenä, jos saisit osaksesi oikeutta (dike).

Katso siis, ettet käytä olematonta tekosyytä (skēpsis).

Häpeällinen verinen vuode

Selitäpä nyt minulle, jos pystyt, minkä vuoksi teet paraikaa kaikkein häpeällisimpiä (aiskhista) tekoja. Sinä elät liitossa sen väkivallantekijän (palamnaios) kanssa, jonka avulla aiemmin tuhosit (exapōlesas) isäni, synnytät hänelle vielä lapsiakin ja olet heittänyt pihalle aiemmasta hurskaasta (eusebeis) liitostasi syntyneet hurskaat lapset.



Michael Cacoyannis
Elektra 1962. Irene Papas Elektrana.

Despootti!

Pidän sinua enemmänkin despoottina
(despotin) kuin äitinä!
Elän todella viheliäistä (mokhthēron) elämää.
Niin paljon pahaan saan sietää sinulta ja
kumppaniltasi.

Kostajan kasvattaja

Sitten on vielä eräs toinen lapsesi, joka juuri ja juuri onnistui pakenemaan sinun käsistäsi, onneton Orestes. elää nyt kurjaa elämää.

Olet monta kertaa syyttänyt minua hänen kasvattamisestaan tekojesi saastankostajaksi (miastora). Sen olisin kyllä tehnytkin, jos minulla vain olisi ollut voimaa. Tiedä se. Voit paljastaa sen kaikille, jos tahdot.

Kutsu vain minua häijyksi (kakēn) tai kovasuiseksi (stomargos) tai häpeämättömäksi (anaideias).

Sillä vaikka olisinkin syntyjäni harjaantunut sellaisiin tekoihin, Voin teoillani tuskin häpäistä sinua enää yhtään enempää.



Häpeälliset teot opitaan häpeällisistä teoista

Miten minun sitten pitäisi mieltää (frontis) tuollainen synnyttämältäni tuleva röyhkeys (hubris) ja vielä tässä iässä. Näyttääkö teistäkin siltä, että hän kykenee häpeilemättä (aiskhunēs) mihin tahansa tekoihin?

Tiedä nyt, että minä tunnen häpeää (aiskhunē), vaikkei sinusta ehkä siltä näytä. Ymmärrän, että käyttäydyn säädyttömästi enkä kuten kuuluisi.

Mutta sinun vihamielisyytesi ja sinun tekosi väkisinkin pakottavat minut toimimaan niin.
Häpeälliset (aiskhrois) teot opitaan häpeällisistä teoista



Äiti tytär keskustelu

Sinä julkea (anaidēs) hoidokki!
Minä ja minun sanani
ja tekoni saavat sinut selvästikin puhumaan liikaa.

Sinun sanasi, ei minun. Sillä sinä itse teet tekosi
ja teoistasi löytyvät sanat.

Kautta valtiatar (despoinan) Artemiin! Et pääse pakoon
tästä julkeudestasi (thrasus), kunhan Aigisthos palaa.

Näetkö? Olet aivan raivon (orgēn) vallassa.
Ensin annat minun puhua mitä haluan, mutta et kuitenkaan
kykene kuuntelemaan.



Uhraus Apollolle

Vihollisia surmaava valtias, jos minun yöllä näkemäni
kaksiselitteisten unien enteet
merkitsevät hyvää onnea, anna niiden täyttyä,
jos taas huonoa, anna niiden koitua vihollisteni ylle.

Ja jos jotkut suunnittelevat kavaluuksia suistaakseen
minut nykyisestä rikkaudestani, älä salli sitä,
vaan anna minun aina elää huoletonta elämää
ja hallita Atreuksen jälkeläisten taloa ja sen valtikkaa ja viettää
vaurasta elämää niiden ystävien kanssa, joiden kanssa nyt elän,
ja niiden lasteni kanssa, jotka eivät ole pahantahtoisia
eivätkä tunne katkeraa vihaa minua kohtaan.
Kuule nämä sanani susijumala Apollon.



Michael Cacoyannis. Elektra 1962.

Pedagogivanhus saapuu

Tervehdys, valtiatar. Olen saapunut tuomaan sinulle ja myös Aigisthokselle mieluisia uutisia ystävältä.

Fokislainen Fanoteus välitti minulle tämän suuren ja tärkeän tehtävän.

Sanon asiani lyhyesti. Orestes on kuollut.



Peter Stein: Electra Epidaurus, Greece, 2007.

Oivoivoi !

Elektra: Voivoi minua kurjaa! Tuhoni (olōla) tuli tänään.

Klytaimnestra: Pidä sinä vain huoli omista asioistasi! Mutta sinä, vieras,
kerro totuudellisesti/paljastaen (talēthes) miten tuho tapahtui?



John Clark
Ridpath,
Vankkurikil-
pailu 1899

Kertomus valjakkokilpailusta

Vanhan pedagogin kertomus valjakkokisoista,
joissa Orestes kuollut

Synnyttämisen hirmuisuus (deinos)

Kly: Oi Zeus! Mitä tämä on? Sanoisinko tätä uutista onnekaaksi (eutukhē) vaiko hirveäksi (deina), mutta hyödylliseksi (kerdē)? On valitettavaa, jos pelastan oman elämäni jälkikasvuni onnettomuuksien kautta.

VP: Oi rouva, miksi olette sanoistani niin allapäin (athumeis)

Kly: Synnyttämisessä on jotakin hirmuista (deinos)
Et voi vihata (misos) synnyttämiäsi lapsia, vaikka he kohtelisivat sinua pahasti/ toisivat pahaäkärsimystä.



Vapautuminen lapsensa pelosta

Et suinkaan tullut turhaan. Kuinka voit sanoa niin, kun tuot minulle luotettavia todisteita Oresteen kuolemasta, Oresteen, joka kyllä syntyi aikanaan minusta, mutta hylkäsi sitten minun rintani ja huolenpitoni joutui pakolaiseksi ja muutti pois kotoaan, eikä enää koskaan nähnyt minua lähdettyään tästä maasta, mutta syytti silti minua isänsä murhasta ja uhkaili kauheilla seuraamuksilla, niin etten päivisin, enkä edes öisin voinut saada suloista unta, vaan sain viettää joka ikisen hetken kuin olisin kuolemaisillani. mutta nyt, tänä päivänä, olen vapautunut pelosta

Elektran epätoivo

Miten tuskaiselta ja kärsivältä tuo onneton nainen näyttikään kauheasti itkiessään ja valittaessaan poikaansa, joka menehtyi sillä tavalla. Ei todellakaan, vaan hän häipyi täältä ilkamoiden! Voi minua kurjaa. Ja voi sinua rakas Orestes! [...] Olen täysin yksin. Sinut ja myös isäni on riistetty minulta. Nyt minun täytyy yhä olla orjana kaikkein eniten vihaamalleni ihmiselle, isäni murhaajalle. Eivätkö asiani olekin hienolla tolalla! Ei, en aio enää yhtenäkkään loppuelämäni päivänä asua heidän kanssaan, vaan istun tähän portin pieleen ja kuihdun pois ilman ystäviä.



1. kommos
valituslaulu (823-870)

Kuoro ja Elektra

Kuoro: Missä ovat Zeuksen salamat,
missä säteilevä aurinko,
jotka näkevät tämän kaiken,
mutta piileskelevät kuitenkin toimettomina?

Oivoi!

Lapsi, mitä kyynelehdit?

Aah! voi!

Älä huuda niin tolkuttomasti.

Sinä tuhoat minut.

Kun nostatat vielä jotain uutta toivoa

Kuinka?

Oresteen jo selvästi mentyä Haadekseen

ja siten tallaat minua jo muutenkin riutuvaa yhä syvemmälle

...hän makaa nyt kätkössä ilman hautausta

ilman minun valituksiani.





The Cambridge Greek Plays ELECTRA
1977. Photo Nigel Luckhurst.

Khrysothemis saapuu

Hiuskiharat ja kukat haudalla
*”Näiden hautauhrien täytyy siis olla Oresteelta.
Joten, rakas siskoni, ole urhea.
Eivät jumalat aina ole samojen ihmisten puolella.
Meidän osamme oli aiemmin kammottava, mutta tämä päivä
on vahvistus sille, että meille koittavat vielä paljon paremmat ajat.”*

Richard Strauss: Elektra. Staatsoper Dresden 22.06.1927

Anna Wolf-Ortner: Elektra ja Claire Born: Chrysothemis.

Elektra pyytää siskoa avuksi

Chr: Mitä ihmettä sinä oikein ajattelet?

Aseistat itsesi hätäisyydellä ja kutsut minut apuriksesi.

Etkö näe? Sinä olet syntynyt naiseksi, et mieheksi,
ja olet käsivoimiltasi heikompi kuin vastustajasi?

Heidän onnensa kukoistaa joka päivä
ja meidän onnemme raukenee tyhjiin.
Kuka voisi kukistaa sellaisen miehen
ja vapautua tuhotyöstä ilman rangaistusta?

Vetoan sinuun, hillitse raivosi, ennen kuin tuhoudumme
kertakaikkisesti ja hävitämme samalla myös sukumme.

Minä puolestani vahdin,
että äskeiset sanasi jäävät muilta kuulematta ja toteutumatta.
Sinun on nyt viimeinkin pidettävä järki päässä
ja heikompana taivuttava vallassaolijoiden tahtoon.



Electra
dir. Kevin Moriarty
photos: Karen Almond

Toimittava yksin

Et sanonut mitään odottamatonta.
Tiesin hyvin, että torjuisit ehdotukseni.
Niinpä minun on tehtävä tämä työ omin käsin.
En voi päästää sitä valumaan hukkaan.



2. stasimon
seisontalaulu (1058-1097)



Katsokaa taivaan lintuja

Kun näemme taivaan lintujen kaikessa viisauudessaan
huolehtivan niiden ravinnosta,
joilta he saivat elämän
ja joista he saavat ilon,
miksi emme myös me samoin täyttäisi osaamme.

Atrauksen perheen ongelmat

Oi Haadexen kuolleille kantava ääni
huuda tämä valittava sanani
alas Atreuksen jälkeläisten korviin,
vie heille tämä häpeällinen viesti.

Heidän talonsa on sairauden vallassa,
ja sisarusten välillä
ei enää vallitse
ystävyyys vaan eripura.

Vain petetty Elektra yksin ahdingossa
heittelehtii jatkuvasti valittaen
isänsä surkeaa kohtaloa,
kuin alati vaikertava satakieli.



Oresteen paluu

Orestes ja Pylades ja kaksi tuhkauurnaa kantavaa palvelijaa saapuu

Elektra: Vieras, jumalten nimissä, jos tämä astia todellakin kätkee hänet, anna minun ottaa se käsiini, jotta voisin itkeä ja valittaa omaa ja sukuni kohtaloa tämän tuhkan ääressä.

Tuokaa uurna tänne ja antakaa se hänelle, kuka hän sitten onkaan, sillä hän ei pyydä sitä pahoissa aikeissa, vaan kuten joku ystävä tai verisukulainen.

Elektran tunnistus

O: Näenkö edessäni maineikkaan Elektran?

E: Se olen minä, mutta kylläkin viheliäisessä tilassa.

O: Voi tätä surkeaa onnettomuutta!

E: Vieras, et kai vaan nyt valita minun vuokseni?

O: Naisen keho, kunniattomasti ja julmasti hukkaan heitetty.

E: Nuo pahaenteiset sanasi viittannevat minuun.

O: Voi sinun kovaosaista elämääsi ilman aviomiestä.

E: Vieras, miksi kutsut minua noin ja valitat?



Jean-Baptiste Wicar,
Elektra saa veljensä tuhkauunan. 1826/1827.

Taistelu uurnasta

O: Kerron sinulle, jos nämä naiset vain ovat meidän puolellamme.

E: Kyllä he ovat. Puhut nyt uskollisille naisille.

O: Laske sitten uurna käsistäsi, niin saat tietää kaiken.

E: Älä tee tätä minulle, vieras, kautta jumalien.

O: Usko mitä sanon, niin et koskaan joudu harhaan.

E: Rukoilen sinua, älä riistä minulta kaikkein rakkainta asiaa.

O: Sanoin jo, että en anna sinun pitää sitä uurnaa.

Electra
dir. Kevin Moriarty
photos: Karen Almond

Oresteen ruumis

Olen onneton vuoksesi Orestes,
Jos minulta riistetään hautaamisesi.

Vain hyväenteisiä sanoja.
Sinulla ei ole oikeutta (dikēs) valittaa (stenō)

Miten minulla ei ole oikeutta valittaa kuollutta veljeä?

Vailla kunnioitusta (atimos) kuolleeseen veljeeni?

Vailla kunniaa ei-kenenkään (oudenos). Tämä ei ole sinun asiasi

Onpas, jos kannan Oresteen ruumista (sōma) tässä

Mutta se ei ole Oresteen, paitsi sanassa (logos) tehtynä.



Orestes elossa!

Missä sitten on tuon onnettoman hauta?

Ei missään, elävällä ei ole hautaa.

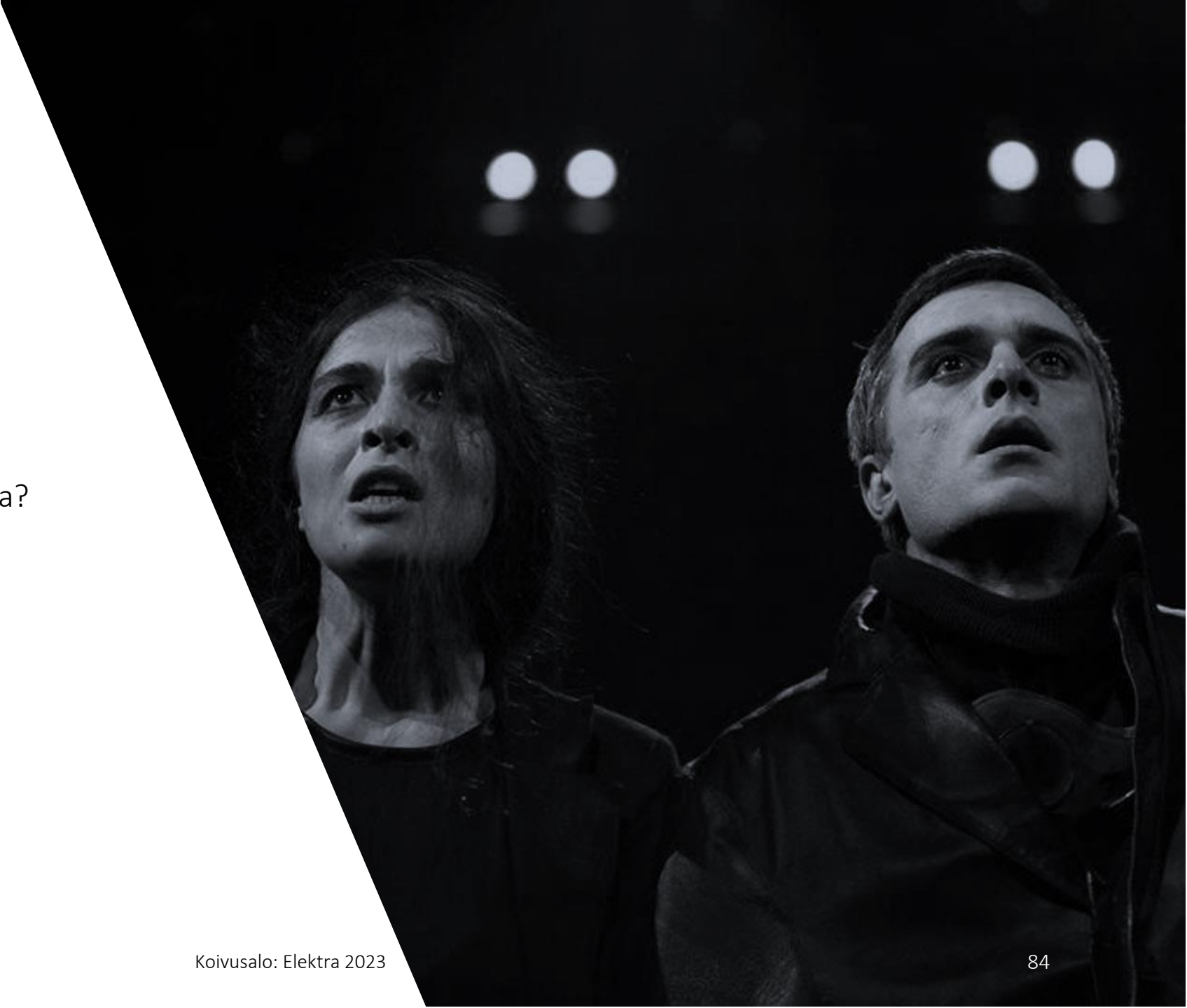
Mitä sanot, Oi poika?

En sano mitään valheellista (pseudos) .

Onko hän siis elossa?

Jos minussa henki kulkee (empsukhos)

Sitten sinä olet hän.



Sinettisormus (sfragis)

O: Katso tätä isämme sinettisormusta ja vakuutu puhumastani.

E: Oi rakkain päivä/valo!

O: Rakkain, sen todistan

E: äänesi, kuulenko todella sen



Suunnitelma

Jätä jo nämä ylenpalttiset sanat!
Älä selitä minulle, kuinka paha äitimme on, äläkä kerro,
kuinka Aigisthos äyskäröi talomme tyhjäksi omaisuudesta,
mitä hän kaataa maahan, mitä sirottelee turhiin typeryyksiin.

Turha tarinointi vain viivyyttää tilaisuuteen tarttumista.
Kerro minulle sen sijaan, mitä tässä tilanteessa sopii tehdä.
Minne voimme parhaiten piiloutua, ja mistä tulla esiin,
Ja siten tehdä lopun vihollistemme naurusta?



Tappajat lähtevät palatsiin

Orestes:

Näyttää siltä Pylades, että tehtävämme ei enää salli meidän pitävän puheita, vaan meidän on pikimmiten mentävä sisälle, kunhan olemme ensin nöyrästi kumartaneet isäni jumalia, jotka asuvat näillä porteilla.



3. stasimon
seisontalaulu (1384-1397)

Kuoro

Katsokaa, kuinka Ares etenee,
henkäilee vastustamatonta verenhimoa.

Äsken ovat taloon astuneet
rikollisten takaa-ajajat,
ajokoirat, joita kukaan ei voi paeta,
eikä sydämeni unelma enää kauan
odota jännityksessä väristen.
Maan alla asuvien puolustaja
hiipii jo vaivihkaa palatsiin,
isänsä vanhastaan rikkaaseen taloon
käsissään vastateroitettu kuolema.
Hermes, joka kätkee juonen pimeään,
johtaa häntä kohti maalia,
eikä enää viivyttele.

Eksodus

Ulosmeno 1398-1510

Huudot sisältä

Kly: Aijaijai! Taloni on tyhjä ystävistä ja täynnä tappajia

E: Joku huutaa sisällä. Ettekö kuule, oi ystävät?

Kuoro: Kuulin kauheaa, jota ei voi kuulla, ja nyt vapisen kauttaaltani.

Äidin tappaminen kulisseissa

Kly: Lapseni, lapseni, sääli synnyttäjääsi.

El: Hän ei saanut sääliä sinulta,
eikä hänet siittänyt isämmekään.

Kuoro: Oi kaupunki (polis), oi onneton suku!

Nyt sinun päivästä päivään jatkunut kohtalosi, tuhoutuu - tuhoutuu

Kly: Oivoi! Minua on isketty!

El: Iske toisenkin kerran, jos pystyt

Kly: Oivoi! Uudestaan!

El: Löisivätpä he nyt myös Aigisthosta.



Kuolleiden kosto

Kuoro: Kiroukset ovat täyttyneet (telous arai)
Maan alla makaavat ovat taas elossa.
Kauan sitten kuolleet
valuttavat murhaajiensa verta koston virtana.

Nyt he ovat tässä. Verinen käsi tiputtaa yhä hurmetta
uhrauksesta Areelle, enkä minä saata moittia sitä.

Kaikki on kauniisti

Elektra: Orestes, mitä siellä tapahtui?

O: Talossamme on nyt kaikki kauniisti/hyvin (kalos),
Jos Apollon ennusti kauniisti/hyvin (kalos).

E: Onko kurjimus kuollut?

O: Älä pelkää, että ylimielinen äitisi enää koskaan häpäisee
(atimasei) sinua





Aigisthos saapuu

Kuka teistä tietää, missä ovat ne fokislaiset miehet, Joiden kerrotaan tuoneen meille viestin, että Orestes on saanut surmansa hevosvaljakko-onnettomuudessa?

Sinä siinä kysyn sinulta [Elektralta]. Kyllä, sinulta, joka ainakin ennen olit julkea (thrasus). Luulen, että asia koskee eniten sinua ja varmaankin tiedät siitä eniten ja voit tarkasti kertoa sen minulle.



Ruumis tuodaan

A: Oi Zeus! Näen näyn (fasma), jostakin joka ei olisi kukistunut ilman kaunaa, mutta, jos tämä on Nemesis, en sano enempää.

O: Nosta itse. Ei ole minun vaan sinun tehtäväsi katsoa ja tervehtiä sitä rakkaudella.

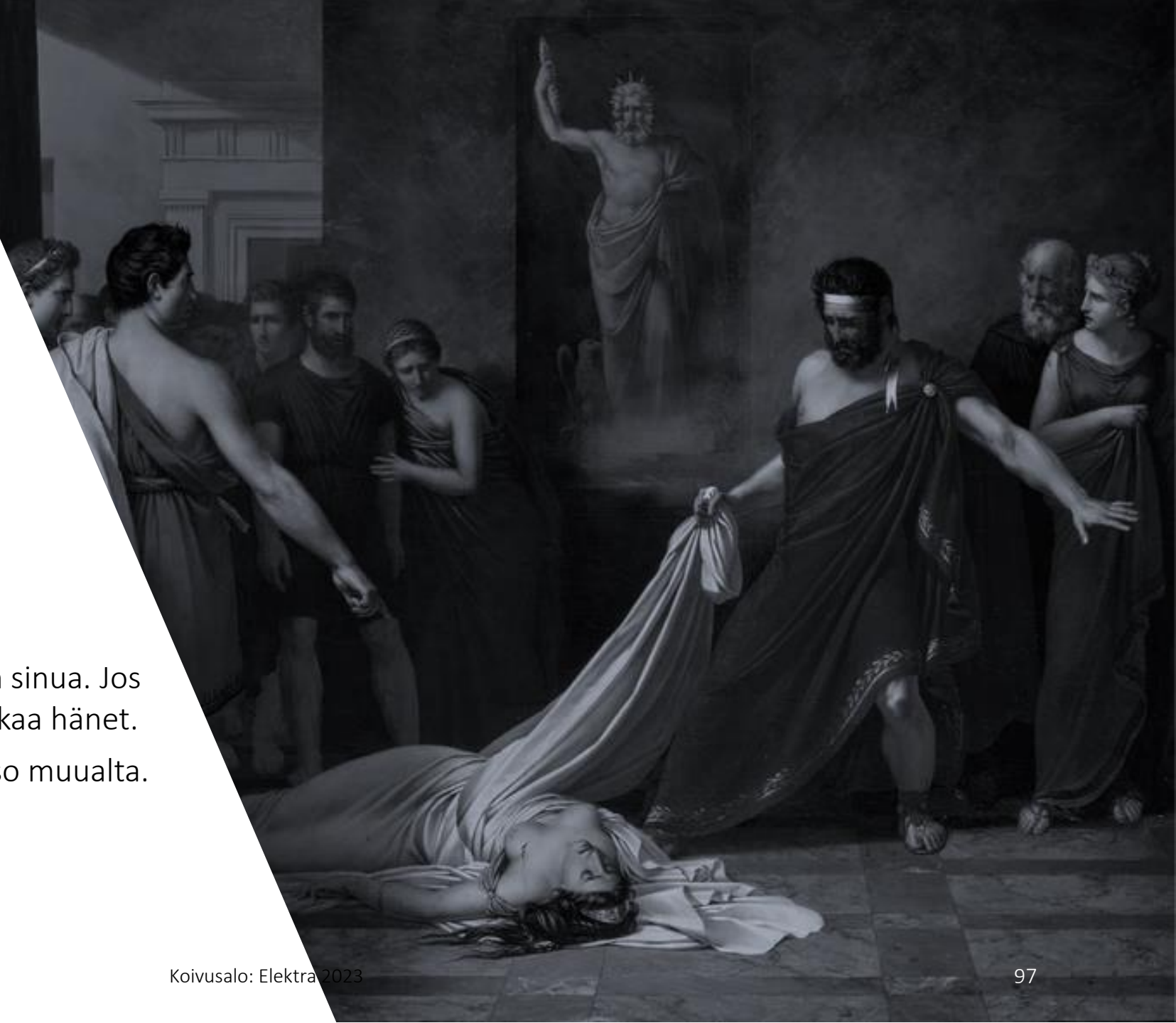
Charles Auguste van den Berghe (1798–1853)

Ruumiin paljastaminen

A: Mutta sehän on hyvä neuvo, ja tottelen sinua. Jos Klytaimnestra on jossain päin taloa, kutsukaa hänet.

O: Hän on aivan vieressäsi. Älä suotta katso muualta.

A: Oivoi voi! Mitä näenkään?





Klytaimestran ruumis

O: Mitä pelästyit? Etkö tunne häntä?

A: Millaiseen juoneen onneton olenkaan kompastunut?

Orestes paljastaa itsensä

O: Etkö ymmärrä, että olet jo kauan aikaa puhutellut eläviä henkilöitä sanoilla, jotka kuuluvat kuolleille?

A: Oivoi, nyt käsitän. Sinä, joka puhut minulle, et voi olla kukaan muu kuin itse Orestes.

O: Vaikka oletkin noin mahtava ennustaja, olit silti kauan harhapoluilla

A: Olen siis mennyttä, minä kurja. Salli minun silti puhua vielä hiukan.





Tapa nopeasti!

Elektra: Kautta jumalien, veljeni,
älä anna hänen enää puhua äläkä venyttää sanojaan .
Mitä hyötyä voi kuolemaan tuomitulle olla lisääjasta,
kun kuolevaiset ovat jo sotkeutuneet onnettomuuksiin,
Tapa hänet nopeasti! Ja tapettuasi viskaa hautaajien käsiin,
jotka vievät hänet pois silmistämme, kuten kuuluukin
Vain tämä voi vapauttaa minut menneisyyden kärsimyksistä.

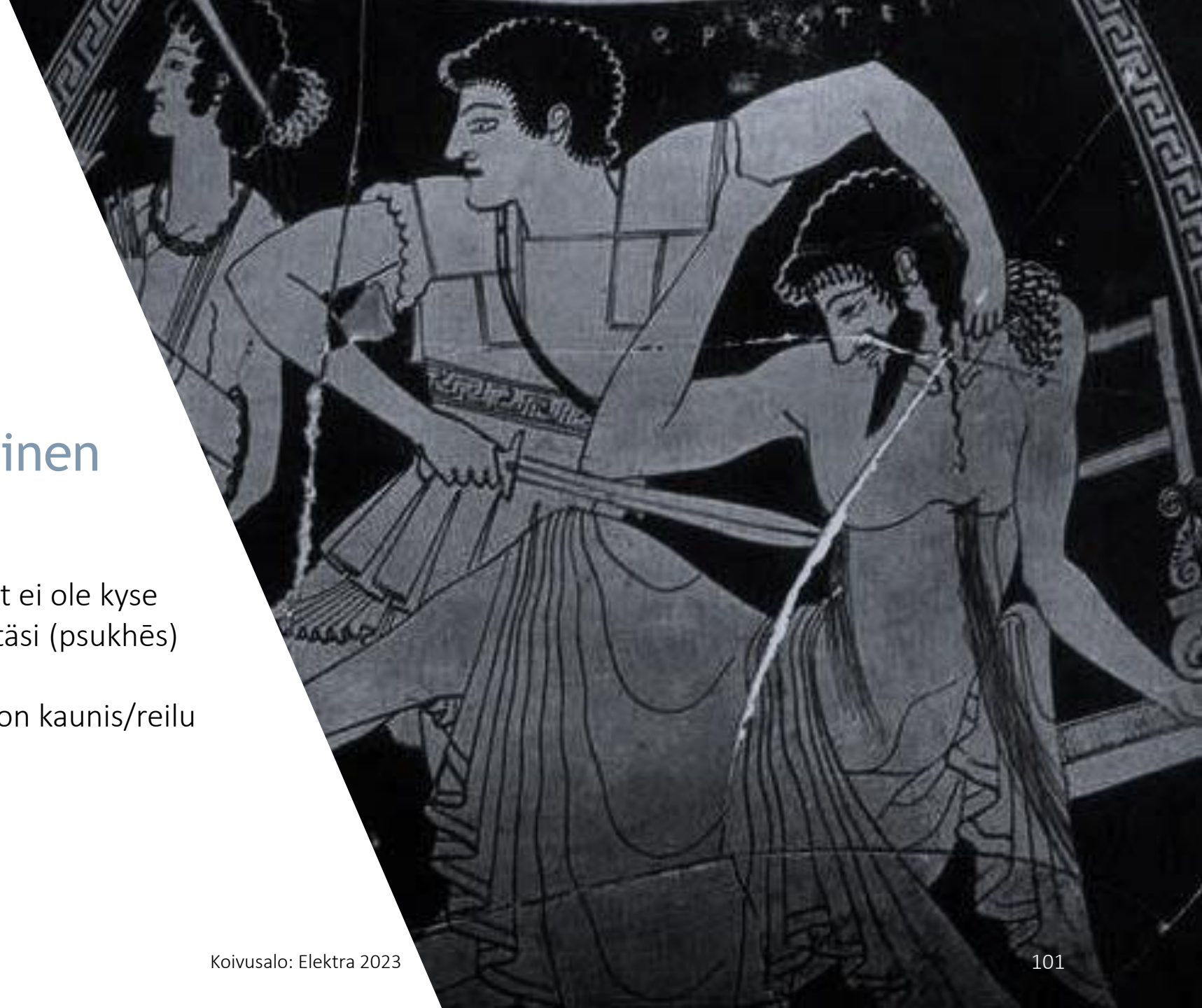
Orestes tappaa Aigisthoksen.

Attikalainen punakuvio vaasi 510-500 eaa.

Aigisthoksen surmaaminen

O: Mene siis sisään kiireen vilkkaa. Nyt ei ole kyse sanoista vaan sinun sielustasi/hengestäsi (psukhēs)

A: Miksi ajat minua taloon. Jos tekosi on kaunis/reilu (kalon)? Mihin tarvitset pimeyttä? Miksei tapa suoralta kädeltä?



Kuoleman kulku

Älä käskytä! Mene paikkaan missä surmasit isämme. Saat itsekin kuolla siellä

Onko tämän asumuksen pakko nähdä sekä menneet että tulevat Pelopsin suvun onnettomuudet?

Ainakin sinun, minä olen tässä vakuuttavin ennustaja (mantis).

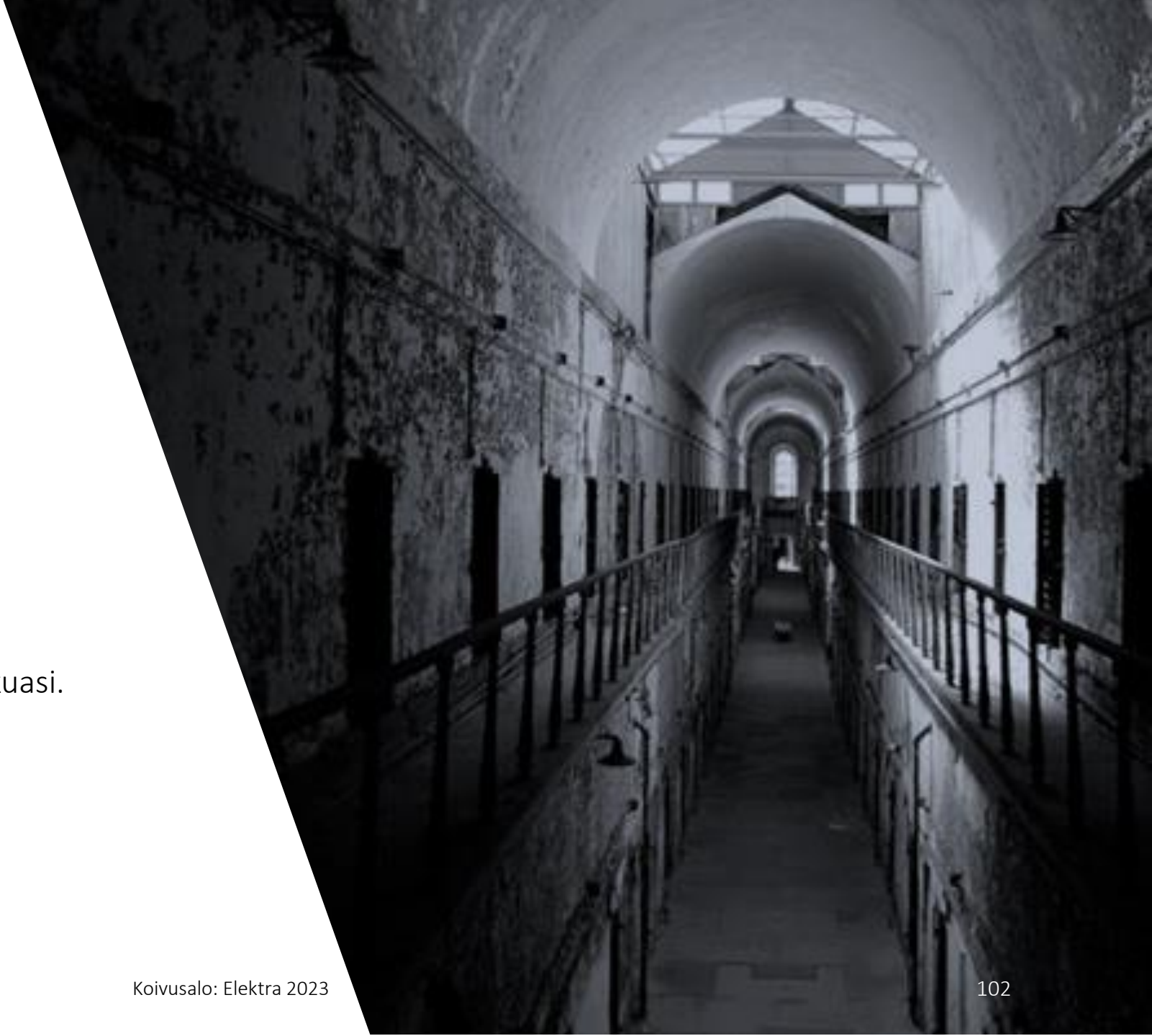
Isälläsi ei ollut tuota taitoa, jolla nyt kerskut

Liikaa vastauksia (antifōneō), hidastelet kulkuasi. Liikettä!

Näytä tietä.

Sinun on mentävä edeltä.

Etten pakenisi sinulta?

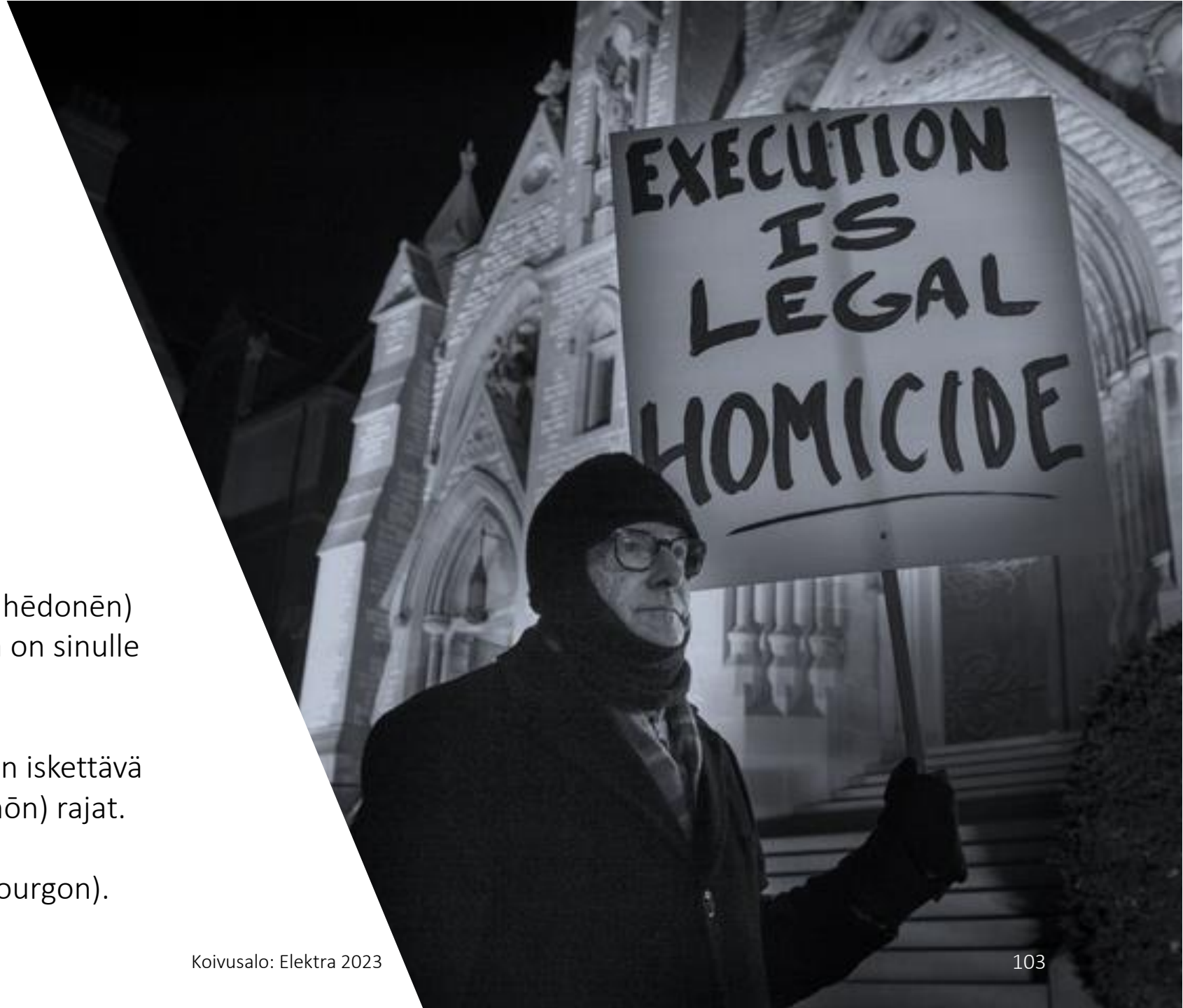


Kuolemanrangaistus

O: Ei, vaan ettet saisi kuolla nautintosi (hēdonēn) mukaisesti. Pidän huolen, että kuolema on sinulle katkera (pikros).

Oikeutetun rangaistuksen, kuoleman, on iskettävä kaikkiin, jotka haluavat ylittää lain (nomōn) rajat.

Näin ei olisi useita pahantekijöitä (panourgon).



Loppusanat

Oi Atreuksen siemen, joka lopulta
monien kärsimysten (pathon)
kautta lähdit vapauteen (eleutherias).

Nyt syöksyit täyttymykseesi (teleōthen)

